

ტრადიციული და ახალი სასპორტო ტერმინების თანამედროვე
გააზრების მართებულობისთვის

დანელია ვაჟა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი

<https://doi.org/10.52340/idw.2021.531>

აბსტრაქტი. სამყარო, რომელშიც ვცხოვრობთ, ყოველთვის იცვლება, შედეგად ენაც ვითარდება და იცვლება, რაც, ჩვეულებრივ, დაგეგმილი არ არის. ეს ბუნებრივი პროცესია. თუმცა ხშირ შემთხვევაში ადამიანებს, დროისა და ძალისხმევის დაზოგვის მიზნით, საკუთარი მეტყველების გასამარტივებლად შეგნებულად შემოაქვთ ცვლილებები ენაში, რომ გარკვეულ ეფექტს მიაღწიონ. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა გლობალიზაციის ეპოქაში. როცა ახალი იქმნება, მას დასახელება სჭირდება, ამიტომ ჩნდება ახალი სიტყვები. მათი დამკვიდრება იმის მანიშნებელია, რომ ენა ცოცხალი ორგანიზმია და მისი განვითარებით ენობრივი პრობლემები უფრო აქტუალური ხდება. ამ თვალსაზრისით სპორტი გამორჩეულია, რადგან გლობალიზაციის პროცესში ის მეტ ინტერნაციონალურ ხასიათს იძენს, სხავასხვა ქვეყნის წარმომადგენლებს სულ უფრო მეტად აახლოებს. ეს ურთიერთობები, ცხადია, ამა თუ იმ ენის სასპორტო ლექსიკაზეც აისახება.

საკვანძო სიტყვები: სპორტის ტერმინოლოგია, გლობალიზაცია, მედიალინგვისტიკა, ანგლიციზმები, ჟარგონები, ლექსიკის ინტერნაციონალიზაცია.

შესავალი

ქართულმა ენამ ფორმირების გრძელი გზა განვლო. ჩვენი ლექსიკა არა მხოლოდ საკუთრივ ქართულის, არამედ სხვა ენებიდან ნასესხები სიტყვებისგანაც შედგება. საუკუნეების განმავლობაში უცხოური ენების წყაროები ავსებდნენ და ამდიდრებდნენ ქართულ ენას. სესხება, ჩვეულებრივ, მაშინ ხდებოდა, როცა აუცილებელი იყო შესაბამისი ცნების დაზუსტება, ზოგიერთი აზრობრივი ელფერის გამიჯვნის მოთხოვნილება.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში, როგორც სხვა ქვეყნებში, ჩვენთანაც სპორტის ახალ სახეობებთან ერთად სასპორტო ლექსიკის მოზღვავება იყო. მაშინ დამკვიდრდა უამრავი ახალი ტერმინი, ფრაზეოლოგიზმი თუ ჟარგონი. ბევრ მათგანს დროულად მოეძებნა სათანადო ქართული შესატყვისები.

სპორტის სხვადასხვა სფეროს გაფართოებამ, საზოგადოების ცხოვრებაში მათი როლის გაზრდამ საქართველოში სპეციალური პერიოდული გამოცემის დაარსების საჭიროება გამოიწვია. 1920 წელს სატანვარჯიშო საზოგადოებამ ქუთაისში პირველი ქართული სასპორტო ჟურნალ „შევარდენის“ ორი ნომერი გამოსცა [11]. ამ ორგანიზაციის წევრები, სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, აქტიურად მუშაობდნენ სპორტის ტერმინოლოგიის შექმნა-დახვეწაზე, სწორედ მაშინ - 1920 წელს ტანვარჯიშის მოყვარულთა საზოგადოება „შევარდენმა“ ხელნაწერის უფლებით ცალკე გამოსცა „რუსულ-ქართულ ტექნიკურ ლექსიკონზე“ დართული ქართული სპორტის ტერმინოლოგიის პირველი ლექსიკონი - საშევარდენო ტანვარჯიშის 15-გვერდიანი სახელსახეობა (ტერმინოლოგია) - რუსულ-ქართული სიტყვარი [9, გვ. 263-278].

მველი წყაროებით ირკვევა, რომ უწინ სასპორტო ტერმინები ინტენსიურად მას შემდეგ დამკვიდრდა, რაც სამეფო კარისა და სათავადაზნაურო კლასისთვის პოპულარული გახდა ფარიკაობა, ცხენოსნობა, ჩოგანბურთი, ჭადრაკი, ტანვარჯიში თუ სხვა სახეობები. ყველა ეპოქაში სასპორტო ტერმინების ფართო გავრცელება, ნებისმიერ დონეზე ტერმინთა სწორი გამოყენება სწავლებისა თუ წვრთნის პროცესს ამარტივებდა, მწვრთნელსა და შეგირდს შორის ურთიერთობას აიოლებდა, ამიტომ მათი ცოდნა ნებისმიერი განათლებული ადამიანისთვის აუცილებელი იყო.

XIX საუკუნის მე-2 ნახევრის ქართველი საზოგადო მოღვაწეები როგორც ტანვარჯიშის, ისე ქართულ თამაშობათა ტერმინების შექმნა-დანერგვას გადაუდებელ საჭიროებად მიიჩნევდნენ. ამ პერიოდში ქართულ ენაზე ტანვარჯიშის ტერმინოლოგიის შექმნის აუცილებლობა „დროებამ“ იმით ახსნა, რომ „მასწავლებელს შეემლოს ეს საგანი ჩვენს ენაზე ასწავლოს ბავშვებს“ [7, #228].

შევარდენელებმა წინა თაობების თანამემამულეთა ოცნება რეალობად აქციეს. სწორედ მათი, განსაკუთრებით კი სასიქადულო მამულიშვილის - გიორგი ნიკოლაძის დამსახურებაა, რომ დღეს მეტყველებაში გვაქვს არაერთი ტერმინი, რომლებიც ქართულ სასპორტო ლექსიკას დაედო საფუძვლად. მათ შორის ისეთები, როგორებიცაა: ფეხბურთი, მცველი, კუთხური, გარემარბი, ჯარიმა, ქულა, გუნდი, მძლეოსნობა, ძალოსნობა, ძალოსანი, მძლეოსანი, თარჯი, თარჯრბენი, რბენა, ზადრო, თამასა, ბირთვი, ბირთვის კვრა, გარბენი, წამზომი, ჩოგბურთი, სასტვენნი და სხვა მრავალი [9].

ძირითადი ნაწილი

მედიასფეროს წინა პლანზე წამოწევამ და ყურადღების ცენტრში მოქცევამ, სოციალურმა პროცესებმა წარმოშვა ლინგვისტიკის ახალი სახეობა - მედიალინგვისტიკა, რომლის წიაღშიც კარგა ხანია, ნათლად გამოიკვეთა სასპორტო ლინგვისტიკა. სპორტის ენას აქტიურად იყენებენ როგორც სპორტსმენები, მწვრთნელები, პედაგოგები, არბიტრები, სპორტის კომენტატორები და მიმომხილველები, ანუ სპორტის ჟურნალისტები, ასევე, სასპორტო ღონისძიებების მათარებლებიც. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სპორტის ენა სოციალური მოვლენის ენაა, ამიტომაც ფიქრობენ მის ენობრივი სისტემის ცალკე ნაწილად გამოყოფაზე [6]. ეს მნიშვნელოვანი პროცესები ხელს უწყობს ენის ახალი ასპექტების გამოვლენას, ცნებითი აზროვნებისა და სპორტის ტერმინოლოგიის კორექტირებასა და განახლებას.

ქართული მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებში დიდი ხანია დამკვიდრდა ტერმინები: **სპორტული სკოლა, სპორტული კლუბი, სპორტული კომპლექსი, სპორტული მოედანი, სპორტული ჟურნალისტი, სპორტული კომენტატორი, სპორტული ჟურნალისტიკა, სპორტული ტერმინოლოგია, სპორტული მედიცინა** და მისთანანი. პირდაპირ შეიძლება თქმა, რომ ეს ტერმინები, ამკარად, რუსულის კალკებია (**спортивная школа, спортивный журналист, спортивный комментатор, спортивная журналистика, спортивная терминология, спортивная медицина** и т.п.) და მათი ამ ფორმით გამოყენება უმართებულოდ მიგვაჩნია.

1934 წლის 13 აპრილს გამოცემულ გაზეთ „ლელოს“ წინამორბედ „საქართველოს ფიზკულტურელის“ პირველ ნომერში მხოლოდ ტერმინი **სასპორტო** გამოყენებული: „მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ ყოველ ფიზკულტურელს, მაგარი კუნთების გარდა, უნდა ქონდეს ნამდვილი ფიზკულტურული შეხედულება, ე.ი. ის სიჯანსაღის, ლაზათიანობის, სიმტკიცის და **სასპორტო** გაწვრთნილობის ნიმუში უნდა იყოს“... „სწარმოებს სახსრების შეგროვება **სასპორტო** ინვენტარის შესაძენად“... „უკვე დაწყებულია მუშაობა ხულოში და ქედაში **სასპორტო** მოედნების მოსაწყობად“... „ტარდება მოსამზადებელი მუშაობა ქარხნის **სასპორტო** მოედნის მოსაწყობად“ [2, #1].

1935 წლის „საქართველოს ფიზკულტურელის“ სხვადასხვა ნომერში უკვე ორივე ტერმინი გვხვდება - როგორც **სასპორტო**, ისე - **სპორტული**, თუმცა უპირატესობა ისევე „სასპორტო“ ფორმა ეძლევა. მაგალითად, „დაჩქარებით დასძლიონ მათ სიმწელები **სპორტიულ** ოსტატობისათვის ბრძოლის გზაზე“... „**სპორტიულ** ინტერესს არ სცილდება“ [3,

#3-4]... „მოწინავე საწარმოები იძლევიან **სასპორტო მუშაობის** საუკეთესო ნიმუშებს, აყალიბებენ **სასპორტო მიღწევების** მქონე კოლექტივებს“... „დავეწიოთ და გავუსწროთ კაპიტალისტურ ქვეყნების **სასპორტო მიღწევათა** დონეს“ [4, #13]. მომდევნო წლებში უკვე „სპორტული“ ფორმა ჭარბობს. გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან დღემდე ტერმინი „სპორტულია“ გაბატონებული, რაც რუსული ენის ზეგავლენის შედეგია.

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში (ერთტომეული, 1986) სიტყვა **სპორტული** ახსნილია, როგორც სპორტთან დაკავშირებული, სპორტისათვის განკუთვნილი, სპორტის ხასიათისა [10, 412]. ვფიქრობთ, ამ განმარტებამ უბიძგა ქართულ პრესაში **სპორტული ჟურნალისტის** მსგავსი ტერმინების დამკვიდრებას. ვფიქრობთ, აქ გამიჯვნა აუცილებელია: რომელ კითხვაზე პასუხობს სიტყვა **სპორტული?** ცხადია, **როგორ?** ნათელია, რომ ეს განსაზღვრება კუთვნილებაზე კი არა, ჟურნალისტის ნიშანზე მიუთითებს. კუთვნილების გამოსახატავად კი მართებული იქნებოდა კითხვა - **რისი ჟურნალისტი?** რა თქმა უნდა, **სპორტის.**

ამდენად, მართლწერისა და მართლწარმოთქმის მართებულობის თვალსაზრისით, მიგვაჩნია, რომ უნდა ვთქვათ და ვწეროთ **სპორტის ჟურნალისტი, სპორტის კომენტატორი, სპორტის ტერმინოლოგია, სპორტის ჟურნალისტიკა, სპორტის მედიცინა, სპორტის ფილოსოფია, სპორტის ფსიქოლოგია** და სხვ.

რაც შეეხება **სპორტულ სკოლას, სპორტულ კომლექსს, სპორტულ მოედანს, სპორტულ ობიექტს...** ამ და სხვა მსგავს სინტაგმებში, შინაარსიდან გამომდინარე, მართებული იქნება მსაზღვრელად სიტყვა **სასპორტო**, რომელიც უფრო შეესაბამება (სპორტულისგან განსხვავებით) დანიშნულებას: **სასპორტო სკოლა**, ისევე, როგორც, ვთქვათ, **სამუსიკო** (და არა - მუსიკალური) სკოლა, **ფილოლოგიის** (და არა - ფილოლოგიურ) მეცნიერებათა დოქტორი და სხვ.

მართებულად ბრძანებდა რუსი მწერალი და ჟურნალისტი კონსტანტინ ფედინი, რომ „სიტყვის სიზუსტე არის არა მხოლოდ ჯანსაღი გემოვნების, არამედ, უპირველესად, აზრის მოთხოვნა მნიშვნელობისთვის“.

ცნობილია, რომ **ტერმინი** (ლათ. Terminus - საზღვარი, ზღვარი, დასასრული) სპეციალური სიტყვა ან შესიტყვებაა, რომელიც მიღებულია გარკვეულ პროფესიულ წრეში და განსაკუთრებულ პირობებში გამოიყენება. **ტერმინი** ცნების სიტყვიერი აღნიშვნაა და ენა მეცნიერებაში, უპირველესად, ტერმინოლოგიით შემოდის.

გასული საუკუნის 20-70-იან წლებში ჩვენთან სპორტის ტერმინების შექმნა-ნასესხობისა და დამკვიდრება-გავრცელებისას უფრო ქართულ ტერმინოლოგიას აქცევდნენ ყურადღებას, ნასესხებ სიტყვებს ნაკლებად იყენებდნენ ან მოძველებულად მიიჩნევდნენ. XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან კი სპორტის ქართული ტერმინები და მათი ნასესხები ეკვივალენტები, ფაქტობრივად, ერთ დონეზე გამოიყენება. ზოგჯერ უცხოური ლექსიკა ჭარბობს კიდევ, რადგან სპორტის ქართული ენა XX საუკუნის მიწურულს კულტურულ-ენობრივი ტენდენციების გავლენას დაექვემდებარა. სპორტის ტერმინოლოგიის ლექსიკური შემადგენლობა, უმთავრესად, ინგლისურენოვანი სესხების ხარჯზე მდიდრდება. სპორტის ენაში სესხების ზრდას ხელს უწყობს ცენზურისა და ავტოცენზურის, ოფიციალური საჯარო კომუნიკაციის მკაცრი ჩარჩოების შესუსტება, გამოხატვის ახალი საშუალებებისა და გამოსახვის უახლესი ფორმების ძიება.

თანამედროვე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სპორტს წამყვანი ადგილი უკავია, როგორც ეროვნული ერთსულოვნების, ხალხთაშორისი ურთიერთობისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის განმტკიცების მნიშვნელოვან ფაქტორს. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში სპორტის ენა გახდა ერთ-ერთი ყველაზე ინტენსიურად განვითარებადი ლექსიკური სისტემა, არადა, ჩვენთან სპორტის ტერმინოლოგია არასაკმარისად არის შესწავლილი. ამ თემაზე ნაშრომები ძალიან ცოტაა. სტატიის აქტუალობაც ამით არის განპირობებული.

ქართული ენის თანამედროვე სასპორტო ტერმინოლოგიაში მიმდინარე ზოგიერთი პროცესის გასაანალიზებლად და ცვლილებათა მიზეზების უკეთ წარმოსაჩენად, უმთავრესად,

ავირჩიეთ სპორტის ტერმინოლოგიის უდიდესი ქვესისტემა - ფეხბურთის ლექსიკა, სპორტის სახეობისა, რომელიც მსოფლიოში ყველაზე პოპულარულია.

ბოლო წლებში აშკარად შეინიშნება, რომ ადამიანები ლაპარაკისას ხშირად ირჩევენ გამოხატვის ყველაზე რაციონალურ საშუალებებს, ცდილობენ კონკრეტული ინფორმაციის მოკლედ, ნათლად და სწრაფად გადმოცემას. ლექსიკაში ეკონომიკა გამოიხატება აბრევიატურებისა და უნივერსალების ხშირი გამოყენებით. ენობრივი გამონათქვამების ეკონომიკა, ასევე, შეიძლება გამოიხატოს სხვა ენებიდან ნასესხები სიტყვებით. ამ შემთხვევაში მიზანია უკვე არსებული, ნაცნობი რეალიების უფრო მოკლე სახელწოდებით გადმოცემა. მაგალითად, ფეხბურთში **პენალტი** (ინგლ. „სასჯელი, ჯარიმა“, იტალიურიდან - **penalita**) - კარში საჯარიმო დარტყმა დაცვის გარეშე.

ქართული საფეხბურთო ტერმინოლოგია განსაკუთრებით XX საუკუნის მე-2 ნახევარში განვითარდა. მაშინ უფრო მეტი ცდა იყო ქართული ტერმინების დამკვიდრებისა. სახელოვანი კომენტატორი კოტე მახარაძე იხსენებს: „ახლა რამდენიმე ათეული ჟურნალისტი წერს და ლაპარაკობს სპორტზე, მაშინ კი ეროსი სრულიად მარტო იყო. არ არსებობდა, საერთოდ, სპორტული და, კერძოდ, საფეხბურთო ტერმინოლოგია. თვითონ ეროსი უდიდესი რუდუნებით ხვეწდა და ადგენდა ყოველ ფრაზას, ყოველ გამოთქმას, რომელიც დღეს მტკიცედ არის დამკვიდრებული. ერთხელ ეროსი და მე წავედით პროფესორ ვუკოლ ბერიძესთან ზოგიერთი ტერმინისა თუ გამოთქმის დასაზუსტებლად. იმ დღეს გაჩნდა ტერმინი „თანამსაჯი“ [8].

სამწუხაროდ, დღეს მსგავს პროცესებს ვერ შეხვდებით, ახლა უფრო ტერმინების გაინტერნაციონალიზება შეიმჩნევა. სპორტის ჟურნალისტებისა და კომენტატორების დიდი ნაწილი იოლ გზას ირჩევს - სიტყვათწარმოების ნაცვლად მზამზარეულ ტერმინებსა თუ ჟარგონებს იყენებს. ეს იმითაც არის გამოწვეული, რომ ჩვენს ეპოქაში მსოფლიოს ენებზე, მათ შორის - ქართულზე, დიდ ზეგავლენას ახდენს ინგლისური წარმოშობის სიტყვები. ანგლიციზმების ინტერვენციას, უმთავრესად, ინტერნეტი, საესტრადო მუსიკის კულტურა და სპორტი უწყობს ხელს. უცხო სიტყვების ფართოდ გამოყენების მნიშვნელოვანი ფაქტორია სოციალურ-ფსიქოლოგიური მიზეზებიც. სამწუხაროდ, უფრო მოდურია ინგლისურიდან შემოსული ჟარგონები. ზოგისთვის საზღვარგარეთული ლექსიკა აღიქმება როგორც საუცხოო და მშობლიურთან შედარებით უპირატესი. თითქოს ეს იყოს დაკამირებული ნაკითხობასა და განსწავლულობასთან, ამიტომ უცხო სიტყვების შემცველი მეტყველება სოციალურად უფრო პრესტიჟულად მიიჩნევა.

ზემოთ აღინიშნა, რომ ენის ლექსიკის გამდიდრების მნიშვნელოვან გზას წარმოადგენს ახალი სიტყვების - ნეოლოგიზმების წარმოშობა და უცხოენოვანი წარმოშობის სიტყვების სესხება. დღეს ქართულ ენაში ამ მიმართულებით ნამდვილი ბუმი აყვავდა სფეროში. მათ შორის - სპორტშიც. ჩნდება ახალი სახეობები, შემოდის ახალი სიტყვები - ტერმინები, სიტყვათმეხამებები, ფრაზეოლოგიზმები... სპორტის ენერგეტიკა ხელს უწყობს სასპორტო ლექსიკის სულ უფრო ფართოდ გავრცელებასა და ყოველდღიურ მეტყველებაში დამკვიდრებას, ფერებისა და ექსპრესიის დამატებით მისი ხატოვანებისა და გამომსახველობის გაძლიერებას. ამგვარი ცვლილებები ზოგავს დროს და სამეტყველო ძალისხმევას, ამასთანავე, სპორტის ინტერნაციონალურ ბუნებაზეც მიუთითებს. მასობრივი ინფორმაციის სასპორტო საშუალებებში, სპორტსმენთა და სპორტის მოყვარულთა მეტყველებაში ნასესხები სიტყვები სულ უფრო ხშირად გამოიყენება და არცთუ იშვიათად ნაგვიანდება ეროვნული ენა.

მაგალითად, ქართველი სპორტის ჟურნალისტების მეტყველებაში საფუძვლიანად დამკვიდრდა ინგლისური ტერმინი **გოლკიპერი** (ინგლ. goal+keep, პირდაპირი თარგმანია „კარის შენახვა“, „კარის მცველი“) ან შემოკლებით - **კიპერი (keeper-დარაჯი, გუშაგი, ყარაული, მცველი, შემნახველი [10,136])**, რაც სათამაშო სახეობებში (ფეხბურთი, ხელბურთი, წყალბურთი, ჰოკეი) **მეკარეს** გულისხმობს. **გოლ-**ი ბურთის კარში შეგდებას გამოხატავს, **keeper** კი ნაწარმოებია სიტყვიდან - **keep**, რაც დაჭერას, შენახვა-შენარჩუნებას ნიშნავს, ანუ **გოლკიპერი** არის გუნდის მოთამაშე, რომელიც გოლისაგან იცავს კარს. ქართულ ენაში ის

გადმოიცემა ერთი ლექსემით - „მეკარე“. მართებულობის თვალსაზრისით, ცხადია, ასეც უნდა ვთქვათ და ვწეროთ.

სპორტის კომენტატორებმა ეს სიტყვა უფრო შეამცირეს და რეპორტაჟებისას დაამკვიდრეს ტერმინი „კიპერი“, ანუ მცველი, მაგრამ საკითხავია - რისი მცველი?

ფორვარდი (ინგლ. **Forward** - ნიშნავს წინა; წინ; საერთოგერმანული კონსტრუქციიდან - **fore (fora, fara** - წინ, წინას მნიშვნელობით) + **-ward (-ward, -verör** - სუფიქსი მიმართულების მნიშვნელობით) ქართულად - **თავდამსხმელი**;

ჰაფბეკი (**half** -ნახევარი, **back**-უკან) - ნახევარმცველი; **სტოპერი** (**stopper**-საცობი)- ცენტრალური მცველი; **კორნერი** (**corner**-კუთხე) - წლების წინათ ეს ტერმინი **კუთხურის** პარალელურად გამოიყენებოდა; **ლაინსმენი** (**line**-ხაზი, **man**-კაცი) - გვერდითი მსაჯი; **დრიბლინგი** (ეტიმოლოგიური ლექსიკონის მიხედვით, ზმნა **dribble** წარმოშობილია ზმნისგან **drib(p)**, რაც **თხრას** ნიშნავს) - ბურთის ოსტატური ტარება მეტოქის მოთამაშეთა მოტყუებით. გამოიყენება ფეხბურთსა და კალთბურთში.

ოვერტაიმი (ინგლ. **Over**-ზე, **time**-დრო) - ეს ლექსემა მრავალმნიშველიანობით ხასიათდება: 1. გადამუშავება; 2. ზეგანაკვეთური საათები, ზეგანაკვეთური დრო; (ზეგანაკვეთური ანაზღაურება); 3. **სპორტ**. დამატებითი დრო. ქართულში მხოლოდ ერთი მნიშვნელობით გამოიყენება - **დამატებითი დრო**.

პლეი ოფი (ინგლ. **play-off**) - სასპორტო ტერმინი, რომელსაც ინგლისურში აქვს სამი მნიშვნელობა: 1. გაპამპულება, გაბრიყვება (ვინმესი), 2. გადამწყვეტი სასპორტო შეხვედრა, რომელშიც დამარცხება ასპარეზობიდან გამოთიშვას ნიშნავს. 3. ფრის შემდეგ განმეორებითი შეხვედრა.

ფლეიმიკერი (**playmaker**, ინგლ. **play** - თამაში + **maker** - ის, ვინც აკეთებს, ქმნის) გამოიყენება გუნდური თამაშის იმ მოთამაშის აღსანიშნავად, რომელიც შეხვედრაში მთავარი ფიგურაა - ხელმძღვანელობს შეტევებს ან პარტნიორებს უქმნის ისეთ პოზიციას, საიდანაც მათ მეტოქის კარში ბურთის შეგდება შეეძლება. ინგლისურად - თამაში + შემქმნელი - ვინც აკეთებს, ქმნის. არ გააჩნია ერთსიტყვიანი სინონიმები.

ტრასფერი (ინგლ. **transfer**) - 1. გადატანა, გადაზიდვა, გადაყვანა, გადაგზავნა, დათმობა; სპორტის ტერმინოლოგიაში გამოიყენება ერთი მნიშვნელობით: კონტრაქტით სპორტსმენის გადასვლა ერთი კლუბიდან მეორეში (ჩვეულებრივ - უცხოურში).

სეივი (ინგლ. **save**, რაც გადარჩენას, შენახვას ნიშნავს. ეს არის ძნელადმისაღწევ ზონაში (ჩვეულებრივ - „ცხრიანებში“, მარცხენა ან მარჯვენა დაბალ კუთხეში) მეკარის წარმატებული რეაგირება, რომლითაც მან საკუთარი გუნდი იხსნა ბურთის (ფეხბურთი, წყალბურთი) ან შაიბის (ჰოკეიში)კარში შეგდებისგან, ანუ, როგორც ამბობენ, 100-იანი გოლისგან, რასაც უწინ ფეხბურთის კომენტატორები მეკარეთა აკრობატულ ნახტომებს უწოდებდნენ. სეივი მარტო მეკარეთა მოქმედება არ არის, რადგან გოლისგან გუნდის ხსნა მინდვრის მოთამაშეებსაც შეუძლიათ, ცხადია, თავით ან ფეხით. ჟარგონ „სეივის“ ტერმინად გამოყენებას მაშინ აქვს აზრი, როცა ფეხბურთელი ძნელად ასაღებ ბურთს იგერიებს. განსაკუთრებულად ეფექტურ ნახტომს **სუპერსეივი** ჰქვია.

ზოგი მეცნიერის აზრით, ჟარგონი **სეივი** გაჩნდა ინგლისში XIX საუკუნის შუა წლებში, როცა საფეხბურთო წესები მუშავდებოდა.

ზემოაღნიშნულიდან აშკარად ჩანს, რომ თანამედროვე ქართულ სასპორტო ენაში ერთ - ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა ლექსიკის ინტერნაციონალიზაციის პროცესია, რაც მსოფლიოს მრავალი ენისთვის არის დამახასიათებელი. ამიტომ სპორტის ენაში მნიშვნელოვნად მომრავლდა არა მარტო სპორტის ტერმინები, არამედ ათობით ინგლისურენოვანი ჟარგონი და სლენგი. მათი უმეტესობა უკვე აღარც არის ნეოლოგიზმი. მეტიც - სპორტის ტერმინოლოგიაში ნასესხები სიტყვების ხშირი გამოყენების გამო ამ გამოთქმებმა ეკზოტიკური ელფერიც კი დაკარგეს.

სესხება გამართლებულია იმ შემთხვევებში, როდესაც ნასესხები სიტყვა ენის ნაკლულ რეალიებს ავსებს. თუმცა საამისოდ სიტყვათა სესხება სულაც არ არის აუცილებელი - უმჯობესია გამოვიყენოთ ქართული ენის სიტყვათწარმოების უმდიდრესი შესაძლებლობები.

ამ თვალსაზრისით, ჩვენთვის მაგალითი უნდა იყოს სულხან-საბა ორბელიანის რუდუნება. რადგან, როგორც ილია აბულაძე ბრძანებს, „მწერალ სპარსოფილების ბარბარიზმებსა და აღმოსავლური ყაიდით წერის მანერას საბამ დაუპირისპირა პურიზმი და ქართული სალიტერატურო ენის ბუნებრივი სისადავე“. ენობრივი ჩარევა ყოველთვის ფასდებოდა, როგორც „ბრძოლა“ უცხოურ და ეროვნულ ტერმინებს შორის კონკრეტული მოვლენის დასასახელებლად, რადგან აქ განისაზღვრება ტერმინის შემდგომი ბედი. აუცილებლად უნდა გვახსოვდეს ილიასეული შეგონებაც, რომ „ენა უნდა დავიცვათ შერყვნილობისგან“. თუმცა ისიც გასათვალისწინებელია, რომ დიდი ქართველი მწერალი უცხოური სიტყვების საჭიროებისამებრ დამკვიდრების წინააღმდეგი არასდროს ყოფილა.

საქართველოს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა გიორგი ალიბეგაშვილმა ჟურნალისტებს არაერთხელ დაუწუნა მეტყველება. ყველაზე მეტად მას სპორტის ჟურნალისტების ლექსიკა არ მოსწონს. „სრული ქაოსია, მიმდინარეობს ტერმინების აღრევა. ჟურნალისტები კეკლუცობენ, რომ ტერმინები იციან, მაგრამ ვერ ხვდებიან, რომ ამ დროს სასაცილო მდგომარეობაში იგდებენ თავს. უპირველესად, სპორტის ჟურნალისტებს ვგულისხმობ, ვინაიდან ახალგაზრდობა და საზოგადოების დიდი ნაწილი სწორედ სპორტს უყურებს“, – განაცხადა ერთ-ერთი შეხვედრისას ალიბეგაშვილმა [1].

დღეს სპორტის ჟურნალისტიკა მიზნობრივ აუდიტორიაზე ზემოქმედების მნიშვნელოვან საშუალებად იქცა, ამიტომ სპორტის ჟურნალისტებს ენის სიწმინდის დასაცავად განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ეკისრებათ, რადგან მათს **მეტყველებას გადამდები ძალა აქვს და თუნდაც უნებლიე მიზაბვისა თუ ინფიცირების საფრთხეს ქმნის.**

ლიტერატურა:

1. ალიბეგაშვილი გ. <http://kvira.ge/385968>, უკანასკნელად გადამოწმდა 05.04.2021;
2. გაზეთი „საქართველოს ფიზკულტურელი“, #1, 1934 წლის 13 აპრილი;
3. გაზეთი „საქართველოს ფიზკულტურელი“, #3-4, 1935 წლის 29 იანვარი;
4. გაზეთი „საქართველოს ფიზკულტურელი“, #13, 1935 წლის 1 მაისი;
5. გვარჯალაძე თამარ, გვარჯალაძე ისდორე, ინგლისურ-ქართული და ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“;
6. დანელია ვაჟა (2018): სპორტის ტერმინოლოგიის წარმოებისა და დამკვიდრების ზოგიერთი საკითხი თანამედროვე ქართულ პრესაში, სტუ-ს ყოველკვარტალური სამეცნიერო ჟურნალი „განათლება“, №1 (20), 65-66;
7. „დროება“, 1883, #228;
8. Махарадзе К. (2001): Репортаж без микрофона. М. Олма-Пресс, 107 стр.;
9. სამეცნიერო ტანვარჯიშის სახელსახეობა (ტერმინოლოგია) - რუსულ-ქართული სიტყვარი (1920): თბ., გვ. 263-278;
10. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, 1986, თბ., საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია;
11. „მეცნიერება“, 1920, #1, გვ. 13;

Traditional and New Sports Terms For the Validity of Modern Understanding

Danelia Vaja
Georgien Technical University, Tbilisi

Abstract

Over time, along with the world, language also evolves and changes. In order to save time and effort, people simplify their speech, often deliberately making changes in the language to achieve a special effect. In this respect, sport stands out in the first place, as it is an important factor in strengthening national unanimity, interpersonal relations and international cooperation.

In the process of globalization, sport is becoming more international, getting closer to the representatives of different countries. These relations, of course, are reflected in the sports vocabulary of this or that language, so the language of sports has become one of the most intensively developing lexical systems,

In the creation-borrowing and establishment-dissemination of sports terms in the 20s and 70s of the last century, more attention was paid to Georgian terminology. From the 90s of the 20th century, foreign vocabulary prevailed, Will.

In recent years, a large number of sports journalists and commentators have chosen the easy way out - using cooking terms or slang instead of word production, indicating the international nature of the sport. The main reasons for the intervention of the Anglicans are the Internet, the culture and sport of pop music, as well as socio-psychological factors. For some, foreign vocabulary is perceived as superior to native. As if it is related to reading and learning, so speech containing foreign words is considered more socially prestigious. However, borrowing is justified only when the borrowed word fills in the missing realities of the language. However, it is not necessary to translate words for that. It is better to use the richest possibilities of Georgian language word production. This should be especially taken into account by sports journalists and commentators, as their speech has a contagious power and even poses a risk of unintentional imitation or infection.

Keywords: Sports terminology, globalization, media linguistics, Englishisms, slang, vocabulary internationalization.